

Водич за деца и родители против телесно казнување на децата

Скопје, 2016

ISBN 978-608-4603-11-5

Наслов: Водич за деца и родители против телесно казнување на децата

Издавач: Прва детска амбасада во светот Меѓаши - Република Македонија

Извршен директор и основач: м-р Драги Змијанац

Уредник: Јана Зенговска

Лектура: Марина Геческа - Василевска

Рецензент: доц. Д-р Сашо Кочанковски

Графичка подготовка и печатење: „Бато и дивајн“

Адреса на издавачот:

Прва детска амбасада во светот Меѓаши - Република Македонија

Ул. „Коста Новаковиќ“, бр. 22 а, 1 000 Скопје, Република Македонија

Тел./факс: +389 2 2465 316

E-mail: info@childrensembassy.org.mk

www.childrensembassy.org.mk

СОДРЖИНА:

Предговор.....	4
Вовед.....	7
Што е физичка злоупотреба?	8
Зошто некои деца се тажни?.....	9
Некои од телесните знаци се:	10
Однесување на детето кое физички е злоупотребено:	11
Што можеш да направиш за да се заштитиш?	11
Кои се тие родители/возрасни кои ги повредуваат своите деца?	12
3. Какви последици остава тепањето кај децата?	13
4. Постапување при злоупотреба на деца	14
4.1. Препознавање и откривање на злоупотребата и занемарувањето	15
Како да се постапи при сомнеж за физичка злоупотреба на дете? ...	16
Литература:	17

Предговор

Исклучително значајна публикација, која на еден разбирлив и едноставен јазик, зборува за телесното казнување, злоупотребувањето на децата, и важноста на одговорното родителство во воспитувањето и воопшто целокупниот детски развој.

Оваа публикација има за цел да ја пополни празнината во едуцирањето и подигнувањето на свеста за овие несакани појави, кои се во пораст кај децата во Република Македонија. Наменета е првенствено за децата, родителите, наставниците и воспитувачите во јавните и приватните установи кои работат со деца, но и сите оние кои се вклучени во неформално образование.

Овој водич може да го користат и членовите во стручните служби во овие образовно-воспитни установи, во центрите за социјални работи, полицијата, здравството...

Уште поголема корист од овој водич ќе имаат децата, родителите, наставниците, психолозите, педагозите, социјалните работници и лекарите, кои по сомневањето или идентификувањето на злоупотребата врз детето, укажуваат и на нивната обврска да преземат соодветни мерки за нивно пријавување во надлежните институции/СОС центри, заради заштита од злоставувачите.

Исто така може да се користи и во образовни цели во образовно-воспитните установи и неформалното образование.

Многубројните информации кои се понудени за негативното влијанието на насилството врз целокупниот развој на децата, како и начините и формите на воспитување, ќе им помогне на родителите да го променат и подобрат нивното однесување, не само кон сопствените деца, туку и кон децата воопшто.

Бидејќи целта на родителството не е само да ги заштитат своите деца, туку да создадат услови и амбиент за нивен целосен развој, каде ќе можат да ги реализираат своите потенцијали во радост, среќа, љубов, разбирање, почитување и поддршка.

Со задоволство го препорачувам овој водич.

13.06.2016

Битола

Доц. д-р Сашо Кочанковски
Доктор на психолошки науки
и Гешталт терапевт

Вовед

Овој прирачник е наменет за родителите и децата. Важно е децата да го препознаат телесното казнување како насилство, како и да се охрабрат истото да го пријават.

Во овој водич се дадени кратки инструкции приспособени за децата со цел да ги препознаат знаците на насилство на кое можеби се изложени тие или нивните врсници и да го пријават тоа насилство. Многу често децата не се информирани за постапката при пријавување кога станува збор за која било форма на насилство или пак некое прекршување на нивните права и како тече постапката од кога истото ќе биде пријавено. Немајќи доволно информации, тие не се осмелуваат да ги информираат соодветните институции за состојбата во која се наоѓаат, а воедно се и континуирано заплашувани од страна на насилникот дека доколку пријават, дополнително ќе бидат злоупотребувани од страна на институциите.

Би сакале воедно да ги поттикнеме и родителите да ги насочуваат своите деца да се грижат за себе, да не толерираат никаква форма на насилство и да не го практикуваат истото. Важно е децата да развијат критички однос кон неправдата и емпатија во однос на оние кои се злоупотребени, но првенствено да научат да се грижат за себе и за својата безбедност.

Што е физичка злоупотреба?

Правото на децата да бидат заштитени од физичко казнување е наведено во член 19 од Конвенцијата за правата на детето¹: „Државите-членки ќе ги преземат сите соодветни правни, административни социјални и образовни мерки поради заштита на детето од сите видови на физичко или ментално насилство, повреди или злоупотреба, запоставување или занемарувачки однос, малтретирање или експлоатација, вклучувајќи ја и сексуалната злоупотреба, додека за него се грижат родителите, законските старатели или некое друго лице на кое му е доверена грижата за детето.“

Во Заедничкиот протокол за постапување во случаи на злоупотреба и занемарување на деца², на страна 36 наведено е следново: „Физичката злоупотреба е дефинирана како намерна употреба на физичка сила против детето, која предизвикува повреда или пак постои веројатност да му наштети на детското здравје, опстанок, развој или дигнитет. Тоа вклучува: удирање, тепање, клоцање, тресење, касање, давење, попарување, горење, труење и задушвање“.

---

¹ Конвенцијата за правата на детето на Обединетите нации е договор за човековите права во којшто се утврдени граѓанските, политичките, економските, социјалните, здравствените и културните права на децата. Конвенцијата генерално го дефинира детето како секое човечко суштество кое не навршило осумнаесет години од животот, освен ако врз основа на законот на одредена земја полнолетството не се стекнува порано.

² Преземено и адаптирано од Заеднички протокол за постапување во случаи на злоупотреба и занемарување на деца, Национално координативно тело за заштита на деца од злоупотреба и занемарување, 2014

Според Комитетот на Обединетите нации³ за правата на детето секоја казна во која се користи физичка сила и со намера да предизвика одреден степен на болка или непријатност, без разлика колку и да е мала болката, претставува телесно казнување на дете.

Но, за жал, најчесто користена казна за дисциплинирање и воспитување на децата во домот е телесното казнување на детето, кое може да остави длабоки и трајни последици врз оптималниот раст и развој на детето.

Зошто некои деца се тажни?

Повеќето родители ги сакаат своите деца, бидејќи децата носат радост. Децата се драгоцени и затоа кон нив треба да се однесуваме одговорно.

Но понекогаш родителите или другите возрасни кои се грижат за децата можат да ги повредат. Најчесто тие ги ТЕПААТ децата тогаш кога децата ќе сторат нешто што возрасните сметаат дека не е во ред. Некогаш ги тепаат и без да има причина, едноставно затоа што имале некои непријатности на работа, дома или пак се скарале со некого.

Родителите кои ги тепаат децата сакаат тоа да го скријат. Често им се закануваат и ги заплашуваат дека ако кажат на некого што се случува

---

³ Препораки од страна на Комитетот на Обединетите Нации од страна на Комисијата за правата на детето, јуни 2010
[http://www.unicef.org/tfymacedonia/macedonian/CRC.C.M1KD.ConcludingObservationsMK\(1\).pdf](http://www.unicef.org/tfymacedonia/macedonian/CRC.C.M1KD.ConcludingObservationsMK(1).pdf)

во домот ќе ги истепеат уште повеќе и ќе ги избркаат од дома. Од таа причина децата се плашат да кажат дека мама и тато ги повредуваат.

Овие деца секој ден се прашуваат: ЗОШТО БАШ МЕНЕ ми се случува ова? Секој ден стануваат сè потажни и незадоволни.

Но сепак постојат некои знаци во однесувањето на детето кои би ни помогнале да препознаеме дали некое дете е повредувано и навремено да му помогнеме.

Некои од телесните знаци се:

- нејасни или необјасливи модринки и нагмечувања на покриените делови од телото на детето (стомак, грб, задната страна на потколеницата и натколеницата);
- лузни;
- црвенило и модринки во форма на предмет (јаже, појас, стап, дланка);
- искубана коса, заби кои недостасуваат;
- каснувања;
- изгореници чиешто настанување не може да се објасни (од цигари, врела течност, во вид на ракавица, во вид на чорапа, од струја);
- скршеници, исчашувања или повреди на главата кои не можат да се објаснат;
- труење со отрови, корозивни средства, психоактивни супстанции.

Однесување на детето кое физички е злоупотребено:

- страв од физички контакт со возрасни;
- страв од родител или друг член на семејството;
- исплашено е од плач на други деца;
- лесно се штрека на дразби;
- покажува екстремии во однесувањето - агресија или повлекување;
- прекумерна анксиозност;
- не дозволува да биде прегледано;
- не поднесува физички контакт или допир;
- бега од дома;
- не може да воспостави добар однос со врстници;
- има ниска самопочит.

Овие деца, за жал, не можат да бидат слободни и среќни како нивните другарчиња.

Што можеш да направиш за да се заштитиш?

Ако на некој од вас му се случува родителите или други возрасни да ве повредуваат, можеби ќе помислите дека вие сте виновни за тоа. Важно е да знаете дека децата никогаш не се виновни за таквото однесување спрема нив! Никој не смее да ве тепа!

Доколку сте во опасност, мора да се скриете на некое сигурно место – заклучете се во својата соба, во купатило, избегајте кај соседот или кај некој друг возрасен на кого му верувате и веднаш повикајте полиција.

Доколку насилството веќе се случило, доверете се на некоја возрасна личност на која ѝ верувате (наставник, сосед, роднина), а потоа, секако, можете да повикате полиција.

Кои се тие родители/возрасни кои ги повредуваат своите деца?

Според физичкиот, образовниот или социоекономскиот статус на родителот не може да се претпостави кој родител физички го злоупотребува своето дете. Но постојат одредни обрасци на однесување кај овие родители или возрасни, со чија помош би можеле да ја претпоставиме можната злоупотреба на детето.

Однесување на возрасниот:

- лутина, нетрпеливост, често губат контрола врз однесувањето;
- изгледа несигурно во поглед на состојбата на детето;
- смета дека детето е лошо и причина за сите негови животни проблеми;
- има отпор кон разговор за состојбата на детето или семејството;
- на секое прашање гледа со сомнеж;

- користи начини за дисциплинирање несоодвени за возраста на детето;
- дава нелогични, контрадикторни или неубедливи објаснувања за повредите кај детето или пак воопшто не дава никаво објаснување;
- не покажува доволно или никаво разбирање за нормалниот детски развој;
- има очекувања од детето кои не се во согласност со неговата возраст.

3. Какви последици остава тепањето кај децата?

За некои од овие деца е карактеристично што кога се движат, доминантно ја покажуваат својата физичка моќ. Имаат агресивен израз на лицето, повремено со боксови удираат по сидовите или во замислен противник. Родителите на овие деца сметаат дека телесното казнување е добар и единствен начин за воспитување. Воедно, овие родители биле воспитувани на ист начин во текот на своето детство, постојано се обидуваале нешто да не згрешат и да бидат тепани. Во овие семејства мајката смета дека детето не смее да се тепа, но кога не е тука таткото кој е „главниот“ насилник, мајката користи разни начини на казнување и постојано му се заканува на детето, користејќи погрдни зборови и закани. На ова дете кое често е тепано, родителите не му поставуваат јасни барања и не му кажуваат што точно од него се бара, не му кажуваат ни што направило погрешно. Ако го прашаме ова дете која била причината што последен пат го истепале, нема да знае да ни каже. Ако пак ги прашаме родителите зошто не го пофалат своето дете кога ќе направи

нешто одлично, тие ќе одговорат дека ќе го пофалат само кога ќе го промени своето однесување.

Наизглед ова дете изгледа дека има добро мислење за себе, но неговата надворешност не се поклопува со неговите вистински чувства. Поради пораките кои ги добива од своите родители, ова дете се чувствува немоќно, невредно за туѓа љубов и внимание, на никого не му верува и живее во постојан страв дека некој ќе го удри. Ова дете секој допир го разбира како телесно казнување. Доминантниот изглед е само маска со цел некој да не му се доближи и да го нападне. Ова дете има проблем во процесот на осамостојување и функционирање во социјалната средина. Децата кои се телесно казнувани се поистоветуваат со агресорот, со тој кој ги злоупотребува и постои голема можност да станат исти како агресорот. Овие деца донесуваат одлука дека никогаш повеќе нема да живеат во насилство и кога еден ден ќе пораснат, ќе се спротистават на својот татко или на некој друг кој телесно ги казнува. Но, од друга страна, овие деца сметаат дека се немоќни и предодредени засекогаш да бидат жртви. Од таа причина може да бидат повлечени, хронично исплашени, со цел да не предизвикаат некој да ги нападне или повреди.

4. Постапување при злоупотреба на деца

Според Заедничкиот протокол за постапување во случаи на злоупотреба и занемарување на деца, 2014, постапувањето подразбира:

1. Препознавање од страна на стручните лица, преку директно откривање или препознавање на индикаторите на злоупотреба и занемарување на деца или сомневање;
2. Пријавување на злоупотребата и занемарувањето, како и сомнежот за злоупотреба и занемарување во Центарот за социјална работа, полицијата или јавното обвинителство;
3. Проценка на сотојбата, потребите и ризикот од злоупотреба и занемарување на детето и семејството по пријавување на случајот во Центарот за социјална работа (ЦСР).

Координацијата на целиот процес ја има и ја одржува надлежниот орган или центарот за социјална работа.

4.1. Препознавање и откривање на злоупотребата и занемарувањето

Откривањето на злоупотребата или занемарувањето на децата е еден од најчувствителните процеси и воедно е и првиот чекор во насока на заштита на децата. Од начинот на препознавање зависи понатамошната постапка и нејзиниот тек. Откривањето најчесто го вршат стручни лица кои се во директен контакт со децата и професионално се грижат за нив (воспитувачи, здравствени работници, медицински сестри, лекари, наставници, психолози, педагози, социјални работници и др.).

Како да се постапи при сомнеж за физичка злоупотреба на дете?

Многу е важно сите оние кои се во контакт со детето за кое постои сомнеж дека е злоупотребувано, без јасни информации за истото, може да го пријават во:

- Центарот за социјална работа или на бројот: 15 505 на Министерството за труд и социјална политика на Република Македонија;

- Во Полиција на бројот: 192;

- Или на СОС-телефонот за деца и млади - 0800 1 22 22 при Првата детска амбасада во светот Меѓаши.

Воедно би сакале да нагласиме дека разговорите со детето, за кое постои сомневање дека е злоупотребено, можат да ги водат стручни лица кои во предвид ќе ја земат целокупната состојба на детето и неговото семејство.

Секој дополнителен разговор од страна на други лица кои биле во контакт со детето претставува виктимизација на детето.

Литература:

- 1. Заеднички протокол за постапување во случаи на злоупотреба и занемарување на деца, 2014, Влада на Република Македонија**
- 2. Мала книга за велике родители, 2009 (З. Миливоевиќ, К. Билбан, В. Кокел, М. Крамбергер, Т. Штеинер, Б. Коџух)**
- 3. Развојна психологија, 2004 (О. Мурџева Шкарик)**